

ضرورت اتخاذ اقدامات عاجل برای جلوگیری از افول صنعت دام سبک کشور

مقدمه

کاهش میزان بارندگی در سال زراعی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ و بروز خشکسالی فراگیر در کشور، با کاهش میزان تولیدات گیاهی مراتع و مزارع همراه بود. شدت خشکسالی به حدی بود که میزان بارندگی در سال آبی مذکور ۳۴ درصد نسبت به میانگین بلندمدت و حدود ۵۱ درصد نسبت به سال آبی گذشته کاهش داشت. کاهش تولیدات گیاهی با افزایش قیمت نهاده‌های دامی و بالطبع افزایش هزینه‌های تمام‌شده تولید دام، به‌ویژه در بخش دام سبک، همراه بود. عدم انجام اقدامات مناسب در حمایت از تولیدکننده داخلی، مدیریت بازار و ایجاد همگرایی بین منافع مصرف‌کننده و تولیدکننده، آثار منفی فراوانی به‌خصوص بر تولید و معیشت دام‌داران بر جای گذاشته است. صنعت دام سبک کشور به‌دلیل سوءتدابیر، در سال ۱۴۰۰ دچار تکانه‌های اساسی شده است که عدم رفع آنها، آینده نامناسبی را برای این صنعت راهبردی و پرورش‌دهندگان پرتلاش آن ترسیم خواهد کرد. در این گزارش، سعی بر آن است که چالش‌های اساسی، به اجمال بررسی و درنهایت راهکارهایی پیشنهاد شود.

چالش‌های پرورش دام سبک

کمبود خوراک و بضاعت مالی پایین دامداران به‌ویژه دام‌داران خرده‌پای پرورش‌دهنده دام سبک، افزایش قابل توجه عرضه دام به بازار و نبود خریدار مناسب، سبب بروز رکود نسبی در بازار دام، تجمع دام مازاد در واحدهای دام‌داری، کشتار دام مولد و رونق قاچاق دام از کشور شده است. در این بخش، چالش‌های اساسی پرورش دام سبک مشتمل بر ناچیز بودن سهمیه خوراک دولتی، ناتوانی وزارت جهاد کشاورزی در صادرات دام سبک، شکاف هزینه تمام شده تولید و قیمت گوشت در بازار و قاچاق دام تبیین و تشریح شده‌اند.

۱. ناچیز بودن سهمیه خوراک دولتی

سهمیه خوراک دولتی در نظر گرفته شده به‌ازای هر رأس دام سبک، بسیار ناچیز و در حد ۱۰۰ تا ۱۵۰ گرم در روز بوده است. این امر سبب شد تا اتکا به تأمین نهاده از بازار آزاد در این دسته از دام‌داران افزایش یابد. لازم به توضیح است که یک قطعه جوجه گوشتی در اواخر دوره پرورش حدود ۱۸۰ گرم خوراک در روز مصرف می‌کند و عملاً نهاده دولتی در نظر گرفته شده برای یک رأس دام کوچک با فرض آنکه به‌صورت میانگین حدود ۱/۶ کیلوگرم در روز مصرف خوراک داشته باشد؛ کمتر از ۱۰ درصد نیاز روزانه است. جالب اینکه حتی این مقدار نهاده هم در بسیاری از موارد به‌طور کامل و به‌دست همه بهره‌برداران نمی‌رسد. لذا دام‌داران مجبور به تأمین بخش عمده نهاده مصرفی از بازار آزاد با قیمت‌های گزاف هستند^۱ و این موضوع سبب افزایش قیمت تمام‌شده تولید دام سبک شده است. شایان ذکر است حدود ۷۰ تا ۷۵ درصد هزینه‌های پرورش در شرایط تغذیه دستی مربوط به هزینه خوراک است.

۲. ضعف در صادرات دام سبک

متولیان امر، با هدف حمایت از دام‌داران و تقویت تولید داخل، در سال ۱۴۰۰ مبادرت به تشکیل جلسات و صدور مصوبات و

دفتر مطالعات

زیربنایی

سایر دفاتر:

مطالعات اقتصادی

مطالعات حکمرانی

گروه کشاورزی و

توسعه روستایی

گزارش نهم

بهمن‌ماه ۱۴۰۰

مشخصات گزارش

۲۵۰۱۸۱۵۱

شماره مسلسل:

۲۵۰۱۸۱۵۱

تاریخ انتشار:

۱۴۰۱/۱/۱۷

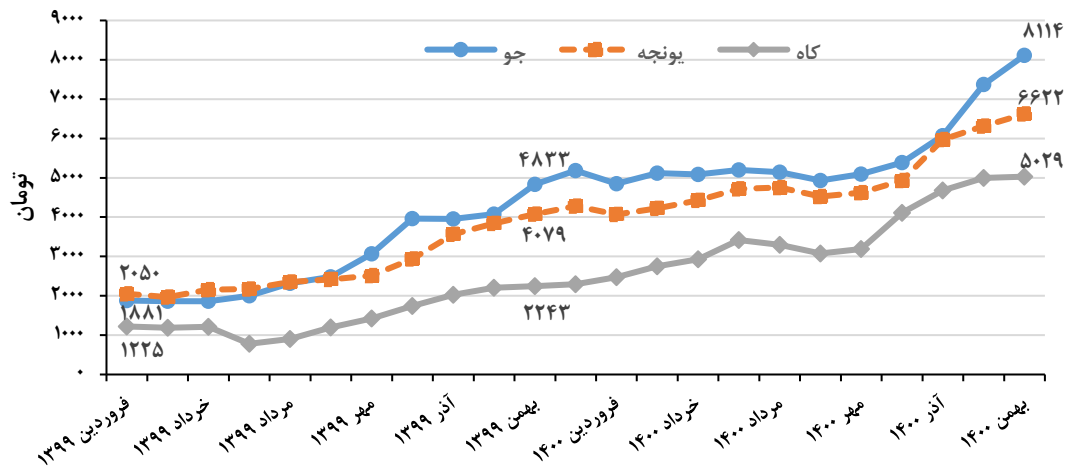
۱. تفاوت قیمت نهاده دولتی و قیمت آن در بازار آزاد به حدود ۴ برابر و حتی بیشتر می‌رسد.

دستورالعمل‌هایی در قالب طرح خرید حمایتی دام عشایر (۱۸ اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۰ به شماره ۰۲۰/۱۵۲۱۴)، طرح صادرات ۵۰۰ هزار رأس دام سبک (مورخ ۲ تیرماه ۱۴۰۰ به نقل از مدیرعامل وقت اتحادیه تعاونی‌های عشایری دام‌داران متحرک ایران)، طرح آزادسازی صادرات دام زنده (مورخ ۱۴ مهرماه ۱۴۰۰ به شماره ۰۲۰/۱۵۲۱۴) و طرح حمایت از تولیدکنندگان دام روستایی (مورخ ۸ آبان‌ماه ۱۴۰۰ به شماره ۰۲۰/۱۷۶۴۶) کردند. این مصوبات به دلیل ابهامات، پیچیدگی‌ها و مشکلاتی که به هنگام پیاده‌سازی داشتند؛ عملاً نتوانستند کارساز واقع شوند. پیرو مصوبات فوق‌الذکر صادرات دام زنده، که از سال ۱۳۹۷ توسط وزارت جهاد کشاورزی ممنوع اعلام شده بود، آزاد شد، ولی علی‌رغم لزوم صادرات دام مازاد، به دلیل بوروکراسی موجود، عدم هماهنگی و همکاری مسئولان استانی، تعدد متولیان تصمیم‌گیر و همچنین اخذ تصمیمات و تغییرات خلق‌الساعه، روند صادرات نسبتاً کند و غیرکارآمد و همراه با تخلف بود و عملاً نتوانست در مدیریت بازار اثر مناسب داشته باشد؛ به طوری که در همین حین در استان خوزستان مجوز هر رأس دام سبک تا مبلغ یک میلیون و ۳۰۰ هزار تومان خرید و فروش می‌شود. با عنایت به ایرادهای ذکرشده، در نیمه دوم سال ۱۴۰۰ در نهایت حدود حداکثر ۳۰-۲۰ هزار رأس گوسفند به کشورهای همسایه صادر شد و این میزان، معادل کمتر از ۰/۰۵ درصد جمعیت دام سبک کشور است. در مجموع می‌توان گفت سیاست‌های مذکور عملاً با توجه به جمعیت دام کوچک کشور نتوانسته است باری از دوش دام‌داران بردارد. البته طی جلسه اضطراری بهمن‌ماه کارگروه تنظیم بازار محصولات کشاورزی، ممنوعیت و توقف صادرات دام زنده اعلام شد.

۳. شکاف هزینه تمام شده تولید و قیمت گوشت در بازار

قیمت خرید هر کیلوگرم دام زنده در حال حاضر ۶۲ هزار تومان از سوی دولت اعلام شده است. در حالی که به صورت میانگین در سامانه‌های مختلف تولیدی، قیمت تمام شده هر کیلوگرم دام زنده با توجه به افزایش هزینه‌های تغذیه، حمل، کارگری و درمان برای دام‌دار بیش از ۸۰ هزار تومان تمام می‌شود. جو، یونجه و کاه سه ماده خوراکی مرسوم و اصلی در جیره دام‌های کوچک به هنگام تغذیه دستی است و تغییرات قیمت آنها از فروردین‌ماه ۱۳۹۹ تا ۲۰ بهمن‌ماه ۱۴۰۰ در نمودار ۱ ارائه شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، قیمت جو در بازار آزاد در بازه یک‌ساله بهمن‌ماه ۱۳۹۹ تا بهمن‌ماه ۱۴۰۰ افزایشی حدود ۶۷/۹ درصد داشته است. چنانچه میزان افزایش از ابتدای سال ۱۳۹۹ تا بهمن‌ماه ۱۴۰۰ در نظر گرفته شود، قیمت جو افزایش ۴/۳ برابری را تجربه نموده است. در مورد قیمت یونجه هم تغییرات قیمتی کمابیش به همین نحو است؛ به طوری که در بازه یک‌ساله بهمن‌ماه ۱۳۹۹ تا بهمن‌ماه ۱۴۰۰ قیمت یونجه ۶۲/۳ درصد و از ابتدای سال ۱۳۹۹ تا بهمن‌ماه ۱۴۰۰، حدود ۳/۲ برابر رشد داشته است. افزایش قیمت کاه به‌عنوان کم‌ارزش‌ترین جزء خوراک نیز بسیار چشمگیر بوده است، به طوری که در دوره یک‌ساله بهمن‌ماه ۱۳۹۹ تا بهمن‌ماه ۱۴۰۰ قیمت کاه ۱۲۴/۲ درصد و از ابتدای سال ۱۳۹۹ تا بهمن‌ماه ۱۴۰۰ حدود ۴/۱ برابر افزایش یافته است. علت این افزایش قیمت، خشکسالی و کاهش تولید نهاده‌های دامی در سال زراعی ۱۴۰۰-۱۳۹۹، افزایش نرخ ارز و متعاقب آن افزایش هزینه‌های تولید، تفاوت قیمت بین داخل کشور و خارج از کشور و قاچاق نهاده بود.

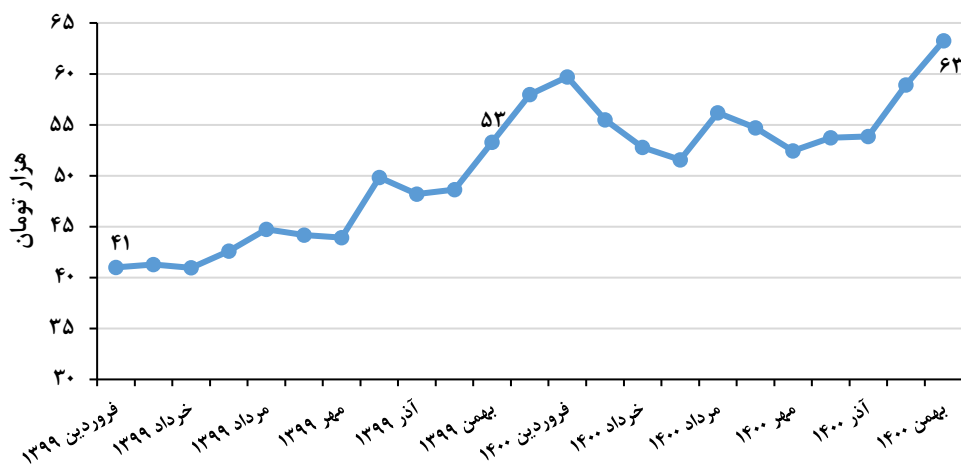
نمودار ۱. روند تغییرات قیمت اقلام خوراکی شامل جو، یونجه و کاه از فروردین ۱۳۹۹ تا ۲۰ بهمن ۱۴۰۰

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس داده‌های <https://www.itpnews.com>

در مقابل در نمودار ۲ قیمت دام کشتاری ارائه شده است. براساس اطلاعات این شکل، قیمت دام در دوره یک‌ساله بهمن‌ماه ۱۳۹۹ تا بهمن‌ماه ۱۴۰۰ تنها به میزان ۱۹ درصد افزایش داشته است. شایان ذکر است بخش زیادی از افزایش مذکور در ماه‌های آذر و بهمن اتفاق افتاده است. در صورتی که بازه مورد بررسی از ابتدای سال ۱۳۹۹ در نظر گرفته شود، افزایش قیمت دام زنده به میزان ۱/۵ برابر خواهد بود.

نمودار ۲. روند تغییرات قیمت گوسفند زنده فروردین ۱۳۹۹ تا ۲۰ بهمن ۱۴۰۰

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس داده‌های <https://www.itpnews.com>

با فرض آنکه بره‌ای به وزن ۴۵ کیلوگرم به قیمت هر کیلوگرم وزن زنده ۶۲ هزار تومان خریداری شود با احتساب حدود ۱۰۰ هزار تومان هزینه حمل و کشتار، مجموع هزینه ۲.۸۹۰.۰۰۰ تومان خواهد بود. با فرض آنکه ارزش کله‌پاچه و جگر ۲۵۰ هزار تومان باشد، مانده هزینه انجام شده ۲.۶۴۰.۰۰۰ تومان خواهد بود. در صورتی که بازده لاشه ۴۵ درصد باشد، لاشه‌ای به وزن ۲۰/۲۵ کیلوگرم حاصل خواهد شد که قیمت تمام شده هر کیلوگرم از آن حدود ۱۳۰ هزار تومان خواهد بود. با در نظر گرفتن سود قصاب به میزان ۱۰ درصد، قیمت فروش در فروشگاه حدود ۱۴۳ هزار تومان به‌ازای هر کیلوگرم خواهد بود. در صورتی که بازده لاشه بالاتر باشد، قیمت تمام شده کمتر خواهد بود. شایان ذکر است که این محاسبات در مورد دام‌پروری انجام شده است و قاعدتاً فروش گوشت میش، دام مسن و بز با قیمت پایین‌تری باید انجام شود. به‌طوری که وقتی

این محاسبات در مورد یک رأس میش ۴۰ کیلویی با قیمت هر کیلوگرم وزن زنده ۳۷ هزار تومان و با بازده لاشه ۳۸ درصد انجام شود، قیمت تمام شده حدود ۹۶ هزار تومان خواهد بود. حال مبنای اعلام قیمت ۱۱۶.۹۰۰ تومان توسط مدیرعامل سازمان مرکزی تعاون روستایی برای هر کیلو گوشت گوسفندی گرم لاشه در میداین میوه و تره بار، باید شفاف شود؛ مبنی بر اینکه دقیقاً چه نوع گوشتی و با چه کیفیتی با این قیمت به مصرف کنندگان قرار است عرضه شود و با چه قیمتی از دامدار خریداری شده است.

از طرفی با توجه به محاسبات صورت گرفته، فارغ از هزینه‌های ناشی از دخالت واسطه‌های غیرضرور در زنجیره عرضه، قیمت گوشت گوسفندی وارداتی به طور متوسط بیش از پنج دلار در هر کیلوگرم است که منجر به توزیع با قیمت مصرف کننده بیش از ۱۶۵ هزار تومان در هر کیلوگرم می‌شود. اگر هزینه‌های ناشی از حضور واسطه‌های غیرضرور مد نظر قرار گیرد، این میزان به بیش از ۲۰۰ هزار تومان برای هر کیلوگرم افزایش خواهد یافت. این موضوع، شائبه به صرفه بودن واردات گوشت گوسفندی را رد می‌کند. شایان ذکر است، انواع مختلف گوشت گوسفند و بز در بازار در موارد زیادی، به اسم گوشت بره و با حداکثر قیمت به فروش می‌رسد و حقوق مصرف کننده از این جهت تضییع می‌شود. این در حالی است که طبق بند «۲» ماده (۳) قانون حمایت از مصرف کنندگان، همه عرضه کنندگان کالا و خدمات و تولیدکنندگان مکلف هستند که اطلاعات از قبیل کیفیت، کمیت، تاریخ تولید و انقضا را در اختیار مصرف کنندگان قرار دهند.

۴. قاچاق دام

بنابر برخی شواهد، بخشی از جمعیت دام سبک، به‌ویژه در برخی از استان‌های مرزی مانند هرمزگان و کردستان به سمت خارج از مرزهای کشور به‌ویژه نوار مرزی غربی و جنوبی سوق پیدا کرد و سبب رونق خروج غیرقانونی دام مولد و منابع ژنتیکی کشور از مرزهای کشور (قاچاق) در سال ۱۴۰۰ شد، بدون اینکه سود چندانی نصیب دامدار شود. تفاوت قیمت بعضاً تا بیش از ۴-۳ برابر دام زنده در داخل و خارج از کشور انگیزه کافی برای توسعه قاچاق سازمان یافته و غیرسازمان یافته را به کشورهای عربی حاشیه خلیج فارس و عراق فراهم نموده است. هرچند این سود نیز عمدتاً نصیب دامدار نمی‌شود. البته بررسی‌ها نشان می‌دهد این میزان قاچاق سهم بالایی ندارد. هرچند آمار رسمی وجود ندارد، ولی طبق نظر برخی از کارشناسان، در حال حاضر ماهیانه حدود ۱۰۰ هزار رأس دام از طریق مرزهای کشور به خارج قاچاق می‌شود. با فرض آنکه این میزان خروج دام از کشور در تمام ماه‌های سال اتفاق بیفتد، در مجموع حدود ۱/۹ درصد از جمعیت دام کوچک از طریق قاچاق از کشور خارج می‌شود. با توجه حجم دام انباشته شده در دامداری‌ها، بعید به نظر می‌رسد این تعداد بر قیمت دام اثرگذار باشد. درنهایت پس از تبیین چالش‌های اساسی ناشی از سیاستگذاری‌های مبتنی بر آزمون و خطا، راهکارهایی برای برون‌رفت از وضعیت موجود ارائه می‌شود.

جمع بندی

افزایش قیمت تمام شده ناشی از رشد کم سابقه قیمت نهاده‌ها، همراه با قیمت پایین دام در بازار (در بیشتر ایام سال، قیمت بره زنده کمتر از ۵۰ هزار تومان به‌ازای هر کیلوگرم بود)، نقدینگی اندک و تجمع دام مازاد در دامداری‌ها، دامداران را مجبور به فروش و کشتار بخشی از دام مولد برای هزینه‌کرد برای سایر دام‌ها نمود. علی‌رغم این وضعیت، مصرف کننده هیچ‌گاه شاهد کاهش ملموس و پایدار قیمت گوشت قرمز در بازار نبود. البته در کنار همه این عوامل، زمزمه‌های حذف ارز ترجیحی و تبدیل آن به تیتراژ اول برخی از سایت‌های خبری در التهاب بازار بی‌تأثیر نبود. همچنین تدقیق در اطلاعات و آمار ارائه شده نشان می‌دهد، افزایش قیمت دام، متناسب با افزایش هزینه‌های پرورش نبوده است و عملاً ادامه فعالیت در این حرفه، با افزایش هزینه‌های پرورش و کاهش حاشیه سود همراه بوده است. تداوم شکاف فوق بین هزینه تمام شده تولید و قیمت گوشت در بازار و جبران این تفاوت قیمت از جیب دامدار، سبب تشدید کشتار دام مولد، حذف گله، اختلال در معیشت دامداران و خروج افراد از این زیربخش راهبردی در حوزه تأمین امنیت غذایی خواهد شد. شرایط فعلی در بخش پرورش دام سبک به‌گونه‌ای است که عملاً حاشیه سودی برای دامدار باقی نمانده است و ادامه این شرایط با توجه به ضرر اقتصادی دامدار و عدم صرفه اقتصادی این شغل و شرایط حاکم بر بازار، بالاجبار دامدار را در شرایط تداوم فروش، قرار خواهد داد. کشتار دام مولد در مقطع فعلی، کشور را در تأمین گوشت قرمز در آینده با مشکل مواجه خواهد ساخت و چه بسا با کاهش عرضه گوشت قرمز و افزایش هرچه بیشتر قیمت گوشت قرمز، فضا و انگیزه برای افرادی که مترصد واردات گوشت قرمز هستند، ایجاد شود.

بررسی‌ها نشان داد که سیاست‌ها و برنامه‌های وزارت جهاد کشاورزی با هدف حمایت از دام‌دار و تقویت تولید داخل در سال ۱۴۰۰، به‌خصوص در زمینه رونق صادرات به منظور مدیریت دام‌مازاد، اثربخشی چندانی نداشته‌اند. برای مثال، در نیمه دوم سال ۱۴۰۰ درنهایت حدود حداکثر ۳۰-۲۰ هزار رأس گوسفند به کشورهای همسایه صادر شد و این میزان، معادل کمتر از ۰/۰۵ درصد جمعیت دام سبک کشور است. لذا سیاست‌های مذکور عملاً با توجه جمعیت دام کوچک کشور نتوانسته است باری از دوش دام‌دار بردارد. جالب اینکه معاونت توسعه بازرگانی وزارت جهاد کشاورزی در تاریخ ۱۴۰۰/۱۲/۱۵ مجوز واردات گوشت گرم گوسفندی تا سقف ۱۰ هزار تن را با هدف تنظیم بازار صادر کرده است. در این صورت، دام‌دار هم به‌دلیل خریداری عمده نهاده‌های تولید به قیمت بازار آزاد و هم به‌دلیل واردات متضرر خواهد شد و البته همان‌طور که قبلاً ذکر شد، مصرف‌کننده نیز به‌دلیل قیمت تمام شده بالا، سودی از محل واردات عایدش نخواهد شد. از طرف دیگر افزایش هزینه‌های پرورش همراه با قیمت پایین دام زنده به همراه صادرات ناکارآمد دام، سبب رونق قاچاق دام در این بخش خواهد شد. هرچند در حال حاضر میزان قاچاق احتمالاً کمتر از دو درصد جمعیت دام کوچک است و شاید نگران‌کننده به‌نظر نرسد، ولی وضعیت تولید در این بخش بسیار ناپایدار شده است.

یکی دیگر از تصمیمات کارگروه تنظیم بازار محصولات کشاورزی در بهمن‌ماه ۱۴۰۰، تعیین قیمت ۱۱۶.۹۰۰ تومان برای هر کیلو گوشت گوسفندی گرم لاشه در میادین میوه و تره‌بار است. ولی مشخص نیست که این قیمت واقعاً چگونه می‌تواند به حمایت از حقوق دام‌دار و مصرف‌کننده منتهی شود. لذا باید شفاف اعلام شود که دقیقاً گوشت چه نوع گوسفندی با این قیمت به مصرف‌کنندگان قرار است عرضه شود و با چه قیمتی از دام‌دار خریداری شده است. توضیح اینکه با احتساب سود معقول، قیمت فروش گوشت بره در فروشگاه از قرار هر کیلوگرم حدود ۱۴۳ هزار تومان و میش از قرار هر کیلوگرم حدود ۹۶ هزار تومان است.

صنعت دام سبک، برخلاف اهمیت خود در اشتغال و نقش آن در تأمین پروتئین حیوانی جهت نیل به امنیت غذایی، از نظر دسترسی به نهاده وارده شده با ارزش ترجیحی، در اولویت‌های پایین دست‌اندرکاران امر در وزارت جهاد کشاورزی قرار گرفته است؛ به‌طوری که بیش از ۹۰ درصد نهاده مصرفی در این بخش از بازار آزاد تهیه می‌شود. در شرایط فعلی، منافع مصرف‌کنندگان و واسطه‌های غیرضرور، تا حد زیادی از جیب پرورش‌دهندگان دام سبک تأمین می‌شود؛ ولی با ادامه این وضعیت در بلندمدت هم رفاه مصرف‌کننده به شکل مناسبی تأمین نخواهد شد و هم منافع دام‌داران نیز به شکل جدی آسیب خواهد دید. به‌طور کلی، تداوم وضعیت کنونی به هیچ‌وجه پذیرفتنی نبوده و صراحتاً مغایر با عدالت اجتماعی و مردمی کردن اقتصاد ارزیابی می‌شود؛ به‌ویژه اینکه بخش قابل توجهی از دام‌داران در شرایط بسیار سخت اقدام به پرورش دام می‌کنند و از وضعیت معیشتی مناسبی برخوردار نیستند.

راهکارهای پیشنهادی

لازم است مسئولان محترم مربوطه به‌خصوص در وزارت جهاد کشاورزی، به‌منظور پیشگیری از خسارت‌های بیشتر، به‌صورت عاجل درصدد اصلاح وضع موجود برآیند. یکی از مهم‌ترین اقدامات تسهیل و افزایش ظرفیت صادراتی دام با رفع موانع صادرات و انجام هماهنگی‌های بین‌بخشی است. همچنین بازنگری در قیمت‌های تعیین شده به‌طوری که براساس هزینه تمام شده سود معقولی برای دام‌دار تضمین شود می‌تواند کارساز باشد. تولید قراردادی با محوریت تشکلهای مرتبط هم از موارد مهمی است که باید در کوتاه‌مدت مد نظر قرار گیرد. علاوه بر این عرضه مستقیم گوشت در میادین محلی تا حدودی می‌تواند از التهاب بازار گوشت بکاهد. راهکارهای پیشنهادی در جهت اصلاح وضع موجود در ادامه تبیین شده‌اند.

۱. اصلاح زنجیره توزیع نهاده

از فروردین‌ماه ۱۳۹۷ سیاست تخصیص ارزش ترجیحی به نهاده‌های دامی به‌منظور حمایت از تولیدکننده و مصرف‌کننده در دستورکار قرار گرفت و توزیع نهاده وارد شده به کشور از طریق سامانه بازارگاه انجام شد. اما بعد از گذشت بیش از دو سال از راه‌اندازی سامانه بازارگاه، برخی از مشکلات مانند تأخیر در ارسال نهاده‌های دامی و عدم امکان مرجوع نمودن بار بی کیفیت همچنان در این سامانه وجود دارد. اگرچه بخش پرورش دام کوچک (گوسفند و بز) پایین‌ترین اولویت را در بهره‌مندی از نهاده وارد شده با ارزش ترجیحی به کشور دارد و عملاً سهم بسیار کمی از نیاز روزانه دام در صورت تخصیص، از منبع نهاده وارد شده با ارزش ترجیحی تأمین می‌شود؛ ولی قیمت‌ها در این بخش به‌صورت دستوری کنترل شده

و سختی بین قیمت تمام شده و قیمت تعیین شده وجود ندارد. لازم به تأکید است در حال حاضر قیمت نهاده در بازار آزاد حدود چهار برابر قیمت دولتی آن است و این فاصله زیاد انگیزه برای انحراف مسیر توزیع آن را فراهم می‌سازد. برای اصلاح زنجیره، وزارت جهاد کشاورزی باید از مداخله مستقیم در توزیع نهاده خودداری کرده و از ظرفیت تشکلهای خوشنام، به‌خصوص در قالب تولید قراردادی استفاده کند و با استفاده از ابزارهای مناسب از جمله پایش تصادفی و دوره‌ای و استفاده از ظرفیت مردمی، به نظارت بر توزیع بپردازد.

۲. اصلاح قیمت مصوب خرید دام در داخل کشور

در شرایط فعلی به دلیل پایین تر بودن قیمت مصوب از قیمت تمام شده گوشت گوسفندی، لازم است در قیمت مصوب بازنگری صورت گیرد. در عین حال دولت باید با برنامه‌ریزی لازم برای تخصیص بخشی از یارانه‌ها به مصرف‌کننده و نیز حذف واسطه‌های غیرضرور، از مصرف‌کننده نیز حمایت کند.

۳. تسهیل و افزایش صادرات دام، به‌خصوص گوشت

تسهیل صادرات دام و رفع موانع آن می‌تواند منجر به هدایت دام در مسیر قانونی جهت خروج از کشور و ارزآوری شود. مسلماً صادرات دام، به زیرساخت‌هایی از جهت قرنطینه، شیوه‌نامه‌های بهداشتی، حمل‌ونقل و غیره نیاز خواهد داشت. صادرات در چارچوب بند «ر» ماده (۳۱) قانون برنامه ششم توسعه باید با محوریت تشکلهای فراگیر به صورت پایدار و با سازوکاری مشخص با نظارت دولت انجام شود و سود تولیدکننده را به‌عنوان اولین حلقه در زنجیره تولید و صادرات ضمانت کند. البته ذبح دام در داخل کشور و صادرات گوشت حاصل، علاوه بر اینکه باعث جذب دام مازاد از بازار داخل می‌شود؛ می‌تواند ارزش افزوده مناسبی در برداشته باشد. در این حالت از کاهش وزن یا تلفات دام حین جابه‌جایی جلوگیری می‌شود. صادرات باید در راستای مدیریت دام سبک مازاد انجام شده و دولت با اتخاذ سیاست عرضه مستقیم در داخل کشور و حتی تخصیص یارانه به مصرف‌کننده، از رشد غیرمنطقی قیمت‌ها و کاهش قدرت خرید جلوگیری کند.

۴. واردات نهاده در ازای صادرات گوشت

با توجه به مشکلاتی که در جابه‌جایی ارز وجود دارد، واردات نهاده‌های دامی در ازای صادرات دام راهکار مناسبی خواهد بود که تا حدی در مرتفع کردن نیاز داخل به نهاده‌های دامی می‌تواند مؤثر باشد.

۵. پرداخت تسهیلات با سود پایین به دام‌داران

پرداخت تسهیلات ارزان قیمت تا حدودی می‌تواند با افزایش بنیه مالی دام‌داران از تمایل آنها به فروش دام و به‌ویژه دام مولد بکاهد. البته سازوکار این امر از جمله از طریق تولید قراردادی عدالت‌محور، باید به نحوی پیش‌بینی شود که از انحراف تسهیلات پرداختی جلوگیری شود.

۶. تولید قراردادی عدالت‌محور

اگرچه تولید قراردادی در مصوبات حمایتی دولت در نیمه دوم سال جاری مورد تأکید قرار گرفت، ولی عملاً اقدامی روی آن انجام نشد. شاید بهترین راهکار در حال حاضر و با قبول ادامه شرایط فعلی، خرید دام زنده در قبال در اختیار قرار گذاشتن نهاده از دام‌دار و عرضه مستقیم گوشت باشد. در تولید قراردادی، محوریت باید تشکلهای برآمده از خود دام‌داران باشند تا قدرت چانه‌زنی دام‌داران به‌ویژه دام‌داران خرد افزایش یابد. در تولید قراردادی امکان عرضه نهاده در بازار آزاد کاهش خواهد یافت.

۷. ایجاد مراکز و بازارهای محلی عرضه مستقیم گوشت قرمز

خرید دام و عرضه گوشت قرمز به صورت مستقیم در بازارهای محلی و ملی توسط تشکلهای تخصصی و تسویه نهایی با دام‌دار در زمان کوتاه، با کاهش هزینه‌های سربار می‌تواند سبب جلوگیری از رشد قیمت مصرف‌کننده گوشت قرمز و انتفاع هرچه بیشتر دام‌دار شود. استفاده از غرفه‌های عرضه گوشت میادین میوه و تره‌بار توسط تشکلهای می‌تواند در این امر کمک‌کننده باشد. در این حالت، دام ترجیحاً در قطب‌های پرورش، ذبح و بسته‌بندی شده و با کد رهگیری مشخص بین غرف عرضه مستقیم توزیع می‌شود؛ مگر اینکه استان‌های مذکور دارای محدودیت از نظر تعداد

میادین عرضه دام یا کشتارگاه باشند که البته در میان مدت با تقویت سرمایه‌گذاری باید مرتفع شود. همچنین باید از ظرفیت نمایندگان معتمد دامداران، سازمان بسیج مستضعفان و شرکت‌های دانش‌بنیان برای رصد عرضه مستقیم و انتفاع واقعی دامداران استفاده کرد.

۸. تداوم ثبت هویت و پلاک کوبی دام

پلاک کوبی دام و ثبت هویت دام‌ها در راستای جلوگیری از قاچاق دام با هدف کنترل و امکان ردیابی دام انجام شد و باید با رفع برخی نواقص ادامه یابد. یکی از اشکالات تقنینی در ارتباط با پلاک کوبی دام این است که به استناد ماده (۱۸) قانون نظام دامپروری^۱ مصوب ۱۳۸۸/۵/۲۶ ثبت و شماره‌گذاری دام برعهده وزارت جهاد کشاورزی است. در صورتی که در بند «الف» ماده (۱) دستورالعمل خرید، فروش، حمل و نگهداری دام زنده^۲ مصوب ۱۳۹۷/۱۱/۱۴ این مسئولیت برعهده مالک گذاشته شده است. لازم است در این زمینه شفافیت لازم صورت گیرد و در عین حال در صورتی که قرار بر تأمین هزینه توسط دام‌دار باشد، باید مشوق‌های مؤثر لازم در نظر گرفته شود.

۱. ماده (۱۸) - وزارت جهاد کشاورزی موظف است به‌منظور مدیریت جامع، بهره‌برداری پایدار، تعادل نوع و تعداد دام با منابع خوراکی، جمع‌آوری اطلاعات، ارائه خدمات اصولی و زیربنایی، جلوگیری از قاچاق و کنترل جابه‌جایی دام، نسبت به شناسایی، ثبت و شماره‌گذاری دام‌کنشور اقدام نماید.

۲. الف) مالکان دام زنده موظفند آمار و اطلاعات دام‌های خود را طبق زمانبندی و سازوکار علمی وزارت جهاد کشاورزی به‌صورت مستمر در سامانه پنجره واحد کشاورزی ثبت، پلاک‌گذاری و تغییرات آن را به‌روز نمایند.